'ITUUT VOOR CULTUURTECHNIEK EN WATERHUISHOUDING

NOTA 416, d. d. 8 september 1967

Berekening van de inkomensontwikkeling in de landbouw, ten behoeve van het mobiliteitsonderzoek

J. Ploeger

Nota's van het Instituut zijn in principe interne communicatiemiddelen, dus geen officiële publikaties.
Hun inhoud varieert sterk en kan zowel betrekking hebben op een eenvoudige weergave van cijferreeksen, als op een concluderende discussie van onderzoeksresultaten. In de meeste gevallen zullen de conclusies echter van voorlopige aard zijn omdat het onderzoek nog niet is afgesloten.
Bepaalde nota's komen niet voor verspreiding buiten het Instituut in aanmerking.

Inleiding

In de klassieke economische theorieën wordt de allocatie van de productiefactoren, en dus ook van de arbeid, toegeschreven aan de wet van het prijsmechanisme. Dit prijsmechanisme houdt, kort geformuleerd, in dat hoge beloning een aantrekkingskracht vormt voor de betreffende productiefactor terwijl lage beloning aanleiding geeft tot afvloeiing.

Uit de verschillende studies, onder andere van de O.E.C.D. (1965) blijkt echter, dat, althans in de recente periode, verschillen in inkomensniveaus weinig of geen invloed hebben op de beroepsmobiliteit. Als verklaring wordt vooral genoemd dat de verschillen in inkomensniveaus bij de betrokkenen weinig bekend zijn. Beter bekend - en van meer invloed - zou de inkomensgroei zijn (LULOFS, 1960).

Om te kunnen beoordelen of verschil in inkomensgroei van invloed is geweest op de beroepsmobiliteit, is het noodzakelijk te weten of tussen de sectoren verschillen in inkomensgroei zijn aan te wijzen. In het kader van ons onderzoek zal de inkomensgroei voornamelijk worden nagegaan voor de sector landbouw.

De literatuur geeft over de inkomensgroei in de landbouw geen eenduidig antwoord. Zo schrijft VRIENS (1964), dat 'het gemiddelde inkomen (in de landbouw) per bedrijf tussen 1950 en 1961 ..... slechts gestegen is van f 6000,- tot ca f 7000,- per jaar (index 117, 1950 = 100)'. In diezelfde periode steeg het indexcijfer van de gemiddelde verdiende bruto uur- en weeklonen voor de nijverheidsarbeiders respectievelijk tot ca 210 en 198 (1950 = 100). VAN DEN NOORT (1965) komt echter in zijn proefschrift tot de conclusie, dat 'in de periode 1949-1963 inkomenspariteit voor de agrarische sector blijvend (is) gerealiseerd' (blz 125). Dit houdt in dat in de agrarische sector eenzelfde inkomensgroei gerealiseerd zou zijn als in de voor vergelijking gebruikte sectoren.

Bij deze berekeningen doet zich een statistisch probleem voor dat door deze auteurs niet wordt aangeroerd, namelijk dat het gemiddelde inkomen reeds stijgt als er niets anders gebeurt dan afvloeiing van degenen met de lage inkomens. Dat wil dus zeggen dat de stijging van het gemiddelde inkomen op zichzelf nog niets zegt over de stijging van het inkomen van degenen die in de landbouw blijven. Dit is geïllustreerd in onderstaande figuur, waarin schematisch is aangegeven welke groep gedurende de beschouwde periode is gebleven.

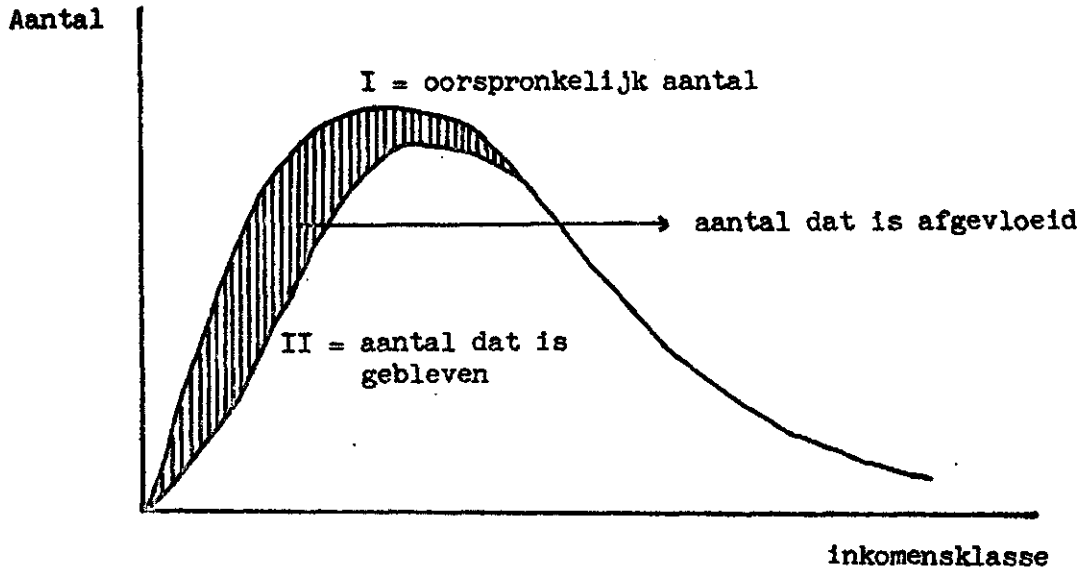

Op dit probleem wijst ook ELVEEN (1963), die o.a. schrijft: 'Due to the wide range and extreme right skewness of the farm income distribution, reductions in number of smaller farms over time can cause the mean income to increase even though incomes of the remaining farmers declined'.

In het navolgende wordt getracht de gemiddelde inkomensgroei in de periode 1950 tot 1960 te benaderen voor degenen die in de landbouw zijn gebleven (Groep II). Het principe is dat voor degenen die in 1950 - 1960 zijn afgevloeid (I - II) het gemiddeld in 1950 verdiende inkomen wordt geschat. Het produkt van hun aantal en dat inkomen, is een schatting van de gearceerde oppervlakte in de hiervoor gegeven figuur. De aldus berekende inkomensverdeling in 1950 voor groep II is vergeleken met de inkomensverdeling voor diezelfde groep in 1960.

Statistisch materiaal

Voor de te maken berekeningen zijn nodig gegevens betreffende:

a. het inkomen

b. de beroepsbevolking.

Beschikbaar zijn:

- gegevens van algemene statistische aard
- boekhoudgegevens van speciale groepen bedrijven.

Voor dit onderzoek is uitsluitend uitgegaan van de algemene statistische gegevens (C.B.S.). De boekhoudgegevens zijn niet gebruikt, vooral omdat zij geen zuivere steekproef zijn van het totale aantal inkomensverwervers van de landbouw.

De beschikbare bronnen voor algemene statistische gegevens zijn:

ad a. 1. nationale rekeningen
2. fiscale inkomensverdelingen

ad b. 1. nationale rekeningen
2. fiscale inkomensverdelingen
3. beroepstellingen
4. arbeidskrachtentellingen.

In eerste aanleg schijnen de statistieken betreffende de fiscale inkomensverdelingen het meest geschikt voor het maken van de berekeningen. Voor wat het inkomen betreft zijn de gegevens bij de hogere inkomens echter veelal lager dan de werkelijke inkomens bijvoorbeeld omdat directeuren van familie n.v.'s een deel van hun inkomen in het bedrijf reserveren. Daarnaast bestond op verschillende tijdstippen de mogelijkheid tot vervroegde afschrijving van investeringen wat het inkomen drukt met name van de kleine zelfstandigen. Bovendien is het in verband met oogstfluctuaties in de landbouw gewenst te middelen over enkele achtereenvolgende jaren, hetgeen met de fiscale gegevens niet mogelijk is. Voor wat de aantallen belastingplichtigen betreft blijven met name in de landbouw de medewerkende zoons, voor zover hun geen loon of inkomen wordt toegerekend, buiten beschouwing. Zij worden dan namelijk bij de aanslag van hun vader inbegrepen.

Hoewel meer globaal van opzet, verdienen voor de berekeningen de gegevens van de arbeidskrachtentellingen en de nationale rekeningen de voorkeur.

Getracht zal worden uit verschillende soorten gegevens de berekeningen te maken, namelijk:

1. zowel voor inkomen als beroepsbevolking uit de nationale rekeningen
2. voor het inkomen uit de nationale rekeningen, voor de beroepsbevolking uit de arbeidskrachtentellingen in de land- en tuinbouw
3. voor het inkomen uit de fiscale inkomensgegevens, voor de beroepsbevolking uit de arbeidskrachtentellingen in de landbouw en tuinbouw.

De beide laatste berekeningen kunnen dienen als controle op de berekeningen voor de landbouwsector volgens de eerst genoemde gegevens. Blijkt een overeenstemming tussen de uitkomsten aanwezig te zijn dan kunnen op basis van de fiscale inkomensgegevens, ook regionale berekeningen worden gemaakt.

Berekeningen

1. Op grond van nationale rekeningen

Door het C.B.S. zijn berekeningen gemaakt betreffende de arbeidsbezetting in manjaren ingedeeld naar sectoren vanaf 1947. Daarnaast zijn gegevens bekend van het nationale inkomen ingedeeld naar dezelfde sectoren.

Om inkomensfluctuaties, met name voor de landbouw, zo goed mogelijk te elimineren is in deze berekening voor wat het inkomen betreft uitgegaan van een gemiddelde van drie jaar, te weten 1950, '51 en '52 als basis en 1960, '61 en '62 als voorlopig eindpunt. Deze gemiddelden zijn gesteld tegenover de arbeidsbezetting in 1951 en 1961. De beschouwde periode is hier een jaar opgeschoven, omdat de gegevens van vóór 1950 minder betrouwbaar leken.

Indien nu in eerste aanleg wordt aangenomen dat degenen die de sector landbpuw/visserij/bosbouw hebben verlaten (sector indeling van het C.B.S.) gedurende de periode 1951-1961, in het basisjaar een inkomen kan worden toegerekend van gemiddeld f 3000,- per jaar, (het gemiddelde inkomen voor de totale sector landbouw/visserij/bosbouw bedroeg toen f 4269,-), en degenen die gedurende de beschouwde periode extra tot de overige sectoren zijn toegetreden in de eindsituatie een inkomen van gemiddeld f 6000,- per jaar (het totale gemiddelde voor de overige sectoren was f 8722,- in 1961), kan de volgende berekening worden gemaakt.

Tabel 1 Berekening in eerste aanleg van de reële inkomenstoename in procenten per jaar, voor hetzelfde aantal personen in begin- en eindsituatie, gesplitst naar enkele sectoren, periode 1951 - 1961

Sector	Totaal inkomen 1951[1]	Totaal inkomen 1961[1]	Arbeidsbezetting 1951	Arbeidsbezetting 1961	Arbeidsbezetting verschil	Gem. inkomen van de afgevloeiden gld	Tot. inkomen van de afgevloeiden	Tot. inkomen van de blijvenden	Index tot. inkomen (van de blijvers)	Index gedefleerd[2]	Reële groei per jaar
	x mln gld		x 1000 manjaren				x mln gld				
							1951				
landb./viss./bosb.	2446	3718	573	449	-124	3000	372	2074	179,3	143,4	3,6
w.v. niet-zelfstandigen	520	760	147	114	- 33	3000	99	421	180,5	144,4	3,7
w.v. zelfstandigen	1926	2958	426	335	- 91	3000	273	1653	178,9	143,1	3,6
						Gem. inkomen van de toegetredenen	Tot. inkomen van de toegetredenen	Tot. inkomen van de blijvenden			
							1961				
bedrijven	6377	15642	1522	1749	+227	6000	1362	14280	223,9	179,1	6,0
diensten	5747	13111	1316	1548	+232	6000	1392	11719	203,9	163,1	5,0
overheid	1732	4337	376	497	+121	6000	726	3611	208,5	166,8	5,25
totaal overig	13856	33090	3214	3794	+580	6000	3480	29610	213,7	171,0	5,5

[1] Factorkosten, gemiddelde over 3 jaar: 1951 = 1950, '51, '52, 1961 = 1960, '61, '62

[2] Volgens prijsindex van het nationale inkomen bedroeg de inflatie over de periode 1951 - 1961 25 %.

Een exacte bepaling van het gemiddelde inkomen van de afgevloeide beroepspersonen is nauwelijks mogelijk. Wellicht is het iets meer reëel om voor de niet-zelfstandigen in de sector landbouw/visserij/bosbouw te veronderstellen dat het gemiddelde inkomen in het basisjaar van degenen die zijn uitgetreden gelijk was aan het gemiddelde van de totale groep niet-zelfstandigen, namelijk ca f 3500,-. Op basis hiervan wordt de reële inkomensgroei van de niet-zelfstandigen over de genoemde periode ca 4,15 % per jaar. Het uurloon van volwassen mannelijke landarbeiders nam over deze periode toe met ca 5 % per jaar. Rekening houdend met een zekere arbeidstijdverkorting komen de beide laatste cijfers goed overeen.

Wordt ook voor de zelfstandigen in de sector landbouw/visserij/bosbouw een gemiddeld inkomen van de uitgetredenen aangenomen van f 3500,- in het basisjaar, dan blijkt het groeipercentage 3,9 % per jaar geweest te zijn. Dit verschilt dus weinig met de in tabel 1 berekende 3,6 %. De schatting dat het gemiddelde inkomen van de uitgetreden zelfstandigen in het basisjaar lager is geweest dan het gemiddelde van de niet-zelfstandigen is echter wel reëel te achten. De groep uitgetreden zelfstandigen omvat voornamelijk oudere bedrijfshoofden die hun niet levenskrachtig bedrijfje beëindigen wegens het ontbreken van een opvolger en medewerkende zoons, voor wie het toe te rekenen loon veelal lager is dan dat van landarbeiders.

Het gemiddelde inkomen van de netto toegetreden beroepspersonen tot de overige sectoren is in tabel 1 gesteld op f 6000,-. Het gemiddelde inkomen van deze netto toegevloeide personen is lager gesteld dan dat van de in de beginperiode reeds aanwezigen, omdat deze toename ook hen omvat die nog maar enkele jaren in het arbeidsproces zijn opgenomen, de uit de landbouw afgevloeide landarbeiders e.d. Het gemiddelde jaarinkomen van een volwassen meerderjarige mannelijke productie-arbeider in de nijverheid bedroeg in 1961 ca f 5300,-, van de vrouwen uit dezelfde groep ca f 3200,-. Rekening houdend met het verschil tussen besteedbaar inkomen en factor-inkomen is de schatting van f 6000,- voor de extra toegetredenen in 1961 wel reëel te achten. Wordt eventueel uitgegaan van een schatting van f 7000,- voor deze groep dan bedraagt de reële groei per jaar van het inkomen voor het totaal van de overige sectoren 5,3 %. Dus weinig lager dan de in tabel 1 berekende 5,5 %.

Met behulp van de beschikbare cijfers is het ook mogelijk de berekeningsperiode uit te breiden tot het jaar 1965. Voor de eindsituatie is het dan echter niet mogelijk een 3-jaars gemiddelde te nemen. Als basis voor de berekening is weer uitgegaan van het jaar 1951 als een 3-jaars gemiddelde. De reële inkomenstoename voor de sector landbouw/visserij/bosbouw blijkt dan 3,7 % per jaar te zijn, uitgaande van een gemiddeld inko-

men van de uitgetredenen van f 3000,- in het basisjaar.

Het gemiddelde inkomen, op basis van het factor-inkomen, van het totale aantal beroepspersonen in de overige sectoren bedroeg in 1965 f 12 363,-. Wordt nu uitgegaan van een gemiddeld inkomen van de extra toegetredenen tot de overige sectoren van f 9000,- per jaar, dan blijkt de reële inkomenstoename over de periode 1951-1965 5,25 % geweest te zijn. Wordt uitgegaan van een schatting voor deze groep van f 10 000,- dan wordt dit groeipercentage 5,1 % reëel per jaar.

2. Nationale rekeningen + arbeidskrachtentellingen

Uit gegevens van de arbeidskrachtentellingen in de land- en tuinbouw blijkt dat de gezinsarbeidskrachten (mannen en vrouwen) uitgedrukt in arbeidsjaareenheden over de periode 1950-1962 afnam van 395 300 tot 306 800, derhalve met 88 500. Het agrarisch inkomen, verminderd met het betaalde arbeidsloon, nam over deze periode toe van 1706 tot 2809 mln gulden. Indien ook nu weer het gemiddelde inkomen van degenen die zijn uitgetreden in het basisjaar op f 3000,- wordt gesteld, volgt als berekening voor hetzelfde aantal arbeidsjaareenheden in begin- en eindsituatie $\frac{2809}{1706 - 88,5 \times 3} = 195,0$. De inflatie over de periode 1950-1962 bedroeg 46 %, de reële groei wordt derhalve 33,6 % over 12 jaar ofwel 2,45 % per jaar. Hierbij moet worden opgemerkt dat voor de landbouw 1962 een relatief slecht jaar is geweest.

Over de periode 1950-1965 verminderden de gezinsarbeidskrachten gemeten in jaareenheden met 119 600, terwijl het agrarisch inkomen van de zelfstandigen toenam van 1706 tot 3789 mln gulden. Hieruit is als groei te berekenen $\frac{3789}{1706 - 119,6 \times 3} = 281,3$. De inflatie over deze periode bedroeg 72 %, de reële groei wordt derhalve 63,5 %, ofwel 3,3 % per jaar.

3. Fiscale inkomensverdelingen + arbeidskrachtentellingen

Tenslotte zal worden getracht de inkomensgroei voor de zelfstandigen in de landbouw te berekenen uit de fiscale inkomensgegevens. Voor de beroepsbevolking wordt weer uitgegaan van de arbeidskrachtentellingen in de land- en tuinbouw. Voor de inkomensgegevens wordt uitgegaan van de statistieken van de inkomensverdeling in 1950 en 1960. Over deze beide jaren zijn ook regionale gegevens beschikbaar zodat ook berekeningen per gebied kunnen worden gemaakt.

Om het fiscale inkomen van de zelfstandigen in de landbouw te berekenen moet het totale fiscale landbouwinkomen worden verminderd met het inkomen van de landarbeiders. Voor 1960 is de landbouw en visserij tezamen geteld en moet dus ook het visserij inkomen worden afgetrokken.

Verder moet voor 1960 rekening worden gehouden met een extra investe-

ringsaftrek die in dat jaar mogelijk was, waardoor het fiscale inkomen lager is dan het werkelijke inkomen.

De benodigde gegevens zijn als volgt:
Het totale fiscale inkomen van de sector landbouw bedroeg in 1950 1 624,1 mln gulden. In 1960 voor de sector landbouw en visserij 2 710 mln gulden.

Het visserij inkomen voor 1960 is bij benadering gelijk te stellen aan de netto toegevoegde waarde tegen factorkosten van de sector visserij (72,5 mln gulden). Voor 1950 kwam het fiscale inkomen van de sector visserij, dat toen afzonderlijk was opgenomen, namelijk ook goed overeen met het zogenaamde visserij inkomen (= netto toegevoegde waarde tegen factorkosten).

Het uurloon (inclusief sociale lasten) van de vaste vakarbeiders in de landbouw en veehouderij bedroeg in 1950 en 1960 respectievelijk f 1,10 en f 2,16. Gerekend tegen 2500 uur per jaar wordt dit respectievelijk f 2750,- en f 5400,- per jaar.

Het aantal vreemde arbeidskrachten (mannen en vrouwen) gemeten in arbeidsjaareenheden bedroeg in 1950 126 600. Voor 1960 is lineair geinterpoleerd tussen de gegevens van 1959 en 1962 en komt dit aantal op 92 800.

Uit deze gegevens is het fiscale inkomen van de zelfstandigen in de landbouw te berekenen, namelijk voor 1950: f1 624 100 000,- - 126 600 x f 2750,- = f 1 275 900 000,-. Voor 1960 wordt dit:
f 2 710 000 000,- -(f 72 500 000 + 92 800 x f 5400) = f 2 136 400 000,-.
Het agrarisch inkomen (= netto toegevoegde waarde tegen factorkosten) van de zelfstandigen in de landbouw bedroeg in 1950 en 1960 respectievelijk 1706 en 2989 mln gulden. Het berekende fiscale inkomen van de zelfstandigen is derhalve respectievelijk 74,8 en 71,5 % van het agrarisch inkomen. Het verschil tussen deze beide percentages kan grotendeels toegeschreven worden aan de extra investeringsaftrek welke mogelijk was in 1960. Voor de verdere berekeningen is deze aftrek gesteld op 3½ % van het fiscale inkomen in 1960. Het gecorrigeerde fiscale inkomen voor de zelfstandigen in de landbouw in 1960 wordt dan
2 136,4 x 103,5 = 2 211,2 mln gulden. Het aantal gezinsarbeidskrachten (mannen en vrouwen) uitgedrukt in arbeidsjaareenheden bedroeg in 1950 395 300, in 1959 en 1962 respectievelijk 333 000 en 306 800. Voor 1960 volgt hieruit door interpolatie 324 300 arbeidsjaareenheden. Een afname

derhalve van 71 000 arbeidsjaareenheden. Indien het inkomen van degenen die zijn uitgetreden, in het basisjaar wordt gesteld op f 2250,- (dit is 75 % van f 3000,-, zoals in de eerdere berekeningen is gebruikt) volgt als inkomensgroei van hetzelfde aantal in de begin- en eindsituatie

$$\frac{2\ 211{,}2}{1275{,}9 - 71 \times f\ 2250} = 198{,}1.$$

De inflatie over de periode 1950-1960 bedroeg 40 %, de reële inkomenstoename was derhalve 41,5 %, ofwel ca 3,5 % per jaar.

Geconcludeerd kan dus worden dat, uitgaande van dezelfde aantallen personen in de begin- als eindsituatie, in vergelijking met een inkomensgroei voor de werkers in de overige sectoren van gemiddeld ruim 5 % reëel per jaar, de inkomensgroei van de werkers in de sector landbouw/visserij/bosbouw met ca 3,5 % reëel per jaar duidelijk ten achter is gebleven.

Toepassing voor enkele regionale gebieden

Op basis van de regionale gegevens van de statistieken van fiscale inkomens en de arbeidskrachtentellingen in de land- en tuinbouw, kunnen ook berekeningen worden gemaakt van de inkomensgroei voor de sector land- en tuinbouw per economisch geografisch gebied. Evenals bij de landelijke berekeningen zijn hierbij ook enige aanpassingen en correcties noodzakelijk.

De fiscale inkomens zijn per regio en per sector bekend over 1950 en 1960. Om het fiscale inkomen van de zelfstandigen in de land- en tuinbouw te berekenen moet het totale fiscale inkomen van de sector landbouw worden verminderd met het aandeel van de vreemde arbeidskrachten en voor 1960 eventueel met het aandeel van de visserij. In 1960 zijn de landbouw en visserij namelijk samengeteld. Het aandeel van de visserij kan worden geschat op basis van gegevens in 1950 toen het inkomen van de visserij apart is opgenomen. Voorts moet voor 1960 rekening worden gehouden met de extra investeringsaftrek die in dat jaar mogelijk was. Deze extra aftrek is hier gesteld op 3,5 % van het fiscale inkomen van de zelfstandigen.

De arbeidsbezetting is per gemeente bekend onder andere over de jaren 1950, 1959 en 1962. Hieruit kan de arbeidsbezetting in jaareenheden voor 1950 en 1960 worden berekend. Voor 1950 is echter het aantal vaste arbeidskrachten dat slechts gedeeltelijk in de landbouw werkzaam was niet bekend. Een schatting hiervan is mogelijk op basis van de latere

tellingen toen wel met deze factor is rekening gehouden. Het aantal arbeidsjaareenheden voor 1960 is berekend door interpolatie tussen de tellingen van 1959 en 1962. De vrouwenarbeid is in deze berekeningen gelijk gesteld aan die van de mannen.

Het inkomen van degenen die gedurende de periode 1950-1960 zijn afgevloeid is gesteld op f 2250,- in 1950, het inkomen van hen die zijn toegetreden gedurende deze perioden op f 4500,- in 1960. Deze bedragen zijn 75 % van de bedragen volgens de berekeningen uit het agrarisch inkomen.

Voor een aantal economisch geografische gebieden is op deze wijze een berekening gemaakt. Met name de regio's met de kleinste en de grootste groei zijn in tabel 2 opgenomen.

Tabel 2. Inkomensgroei en ontwikkeling van het aantal zelfstandigen in de land- en tuinbouw in enkele economische geografische gebieden, gerangschikt naar inkomensgroei, periode 1950-1960

Gebied	Reële toename van het inkomen in %		Ontwikkeling van het aantal arbeidsjaareenheden in %
	1950-1960	per jaar	1950-1960
Fries zandgebied	16,9	1,6	-21,7
Friese bouwstreek	23,6	2,1	-23,1
Groninger veenkoloniën	30,4	2,7	-19,0
Noord-Limburg	46,6	3,9	- 1,7
West.weidegebied in Z.H.	56,6	4,6	- 8,5
Haarl.meer en Amstelland	70,1	5,4	- 4,9
Het Westland	73,6	5,7	+ 8,6

In tabel 2 is - in verband met het doel van ons onderzoek - tevens opgenomen de ontwikkeling van het aantal arbeidsjaareenheden van de zelfstandigen in de land- en tuinbouw.

Daaruit blijkt dat een geringe groei van het inkomen gepaard gaat met een sterke teruggang van de hoeveelheid arbeid van de zelfstandigen. De correlatie tussen de beide gevens uit de tabel is 0,90.

Opmerkelijk is dat de afvloeiing gelijk nul is bij een reële inkomensgroei van 66,8 %, ofwel 5,25 % per jaar, dus vrijwel gelijk aan die van de overige sectoren.

Hoewel het aantal gering is wijst deze berekening erop dat de

inkomensontwikkeling een mede bepalende factor is in de allocatie van de arbeid, zoals in de inleiding werd verondersteld.

Literatuur

Centraal Bureau voor Statistiek. Nationale rekeningen, diverse jaargangen.

——————— Arbeidskrachtentellingen voor de land- en tuinbouw, diverse jaargangen.

——————— Inkomensverdelingen. Aanvullende gegevens 1950, idem 1960.

——————— Statistisch bulletin, 23e jaargang, nr. 22 en 60.

LULOFS, G.J. De Amerikaanse arbeidsmarkt. Meppel 1960.

McELVEEN, J.V. Farm numbers, farm size and farm income. Journal of Farm Economics, februari 1963.

NOORT, P.C. VAN DEN. Omvang en verdeling van het agrarisch inkomen in Nederland, 1923-1963, Wageningen 1965.

Organisation for Economic Co-operation and Development. Wages and labour mobility. Parijs 1965.

VRIENS, A.N.J. Het agrarisch dilemma, E.S.B. 8 juli 1964.